

Opinia Komisji Specjalnej Senatu Uniwersytetu Warszawskiego nt. Stanowiska Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego nr 41/2004 z dnia 15.07.2004 r.

Dokumenty Rady Głównej „*Kierunki studiów i standardy kształcenia. Ustalenia podstawowe i zalecenia przyszłych działań*” oraz „*Standardy kształcenia. Zasady ogólne*” podejmują kwestie o zasadniczym znaczeniu dla szkolnictwa wyższego, modelu studiów wyższych w Polsce i dydaktyki akademickiej. Jednak w wyniku analizy obowiązujących przepisów prawa oraz propozycji Rady Głównej Komisja wyraża przekonanie, że w nowym prawie o szkolnictwie wyższym jest konieczne dokonanie zasadniczej modernizacji koncepcji kierunków studiów i standardów nauczania. Obecne rozwiązania nie odpowiadają potrzebom ekonomicznym i społecznym Polski, są niezgodne z koncepcjami studiów wyższych dominującymi w Europie i na świecie. Przedstawione przez nas propozycje odnoszą się zarówno do ewentualnego przyszłego modelu wyższego wykształcenia, jak też prób zmierzania w takim kierunku pod rządami obowiązującej ustawy.

I. Nowa wizja kierunków studiów i standardów nauczania

1. Obecna koncepcja organizacji studiów wyższych, oparta na liście wąskich kierunków studiów i szczegółowych standardach nauczania na każdym kierunku, za których ustalenie odpowiedzialny jest minister właściwy ds. szkolnictwa wyższego, jest anachroniczna i utrudnia uczelniom reagowanie na wyzwania stawiane przez rozwój nauki i zmienność rynku pracy.
2. Ścisłe powiązanie prowadzenia kierunków studiów z jednostkami organizacyjnymi uczelni (katedry, instytuty, wydziały) sprzyja rozdrobnieniu organizacyjnemu i utrudnia układanie programów studiów z wykorzystaniem potencjału całej uczelni. Ten problem jest szczególnie istotny w przypadku dużych uczelni o znacznym potencjale kadrowym, które starają się realizować programy interdyscyplinarne.
3. Komisja uważa za wartą rozwinięcia koncepcję wyodrębnienia grup kierunków w dotychczasowym sensie i ujednoczenia charakteru standardów kształcenia w ramach tych grup. W konsekwencji Komisja opowiada się za zastąpienie obecnych kierunków studiów przez grupy kierunków. Tak rozumianych szerokich kierunków studiów powinno być nie więcej niż 15 (i mogłyby one odpowiadać grupom kierunków wyodrębnionych w projekcie Rady Głównej); jedynie lista takich obszernych kierunków byłaby ustalana przez władze państwowe.
4. Komisja proponuje wprowadzenie pojęcia „Programów Dyplomowych” (obejmującego obecne makrokierunki, kierunki i specjalności), prowadzonych w ramach szerokich kierunków studiów. Programy dyplomowe podlegałyby akredytacji (być może środowiskowej), a ich rejestr prowadziłyby minister. W dyplomach wpisywana byłaby nazwa kierunku studiów i programu dyplomowego, który student zrealizował. Uczelnia mogłaby prowadzić kilka programów dyplomowych w ramach jednego szerokiego kierunku, możliwe byłoby także konstruowanie programu dyplomowego prowadzącego do uzyskania dyplomu na kilku kierunkach. Organem opracowującym i modyfikującym program dyplomowy, oraz sprawującym nadzór nad jego realizacją byłaby Rada Programu Dyplomowego (taką funkcję mógłby pełnić także organ kolegialny uczelni, np. rada wydziału).
5. Uruchomienie programu dyplomowego wymagałoby zgody ministra, wydawanej na podstawie opinii PKA. Uczelnie dysponujące dużym potencjałem naukowym i dydaktycznym (np. spełniające warunki definicji zaproponowanej w art. 4 ust. 1 i 2

projektu ustawy o szkolnictwie wyższym) powinny otrzymać autonomię w tym zakresie i jedynie rejestrować programy w MENiS. Programy dyplomowe podlegałyby akredytacji.

6. Standardy nauczania ustalane przez ministra dotyczyłyby szeroko rozumianych kierunków studiów oraz struktury i parametrów programów dyplomowych (ale nie treści!). Obejmowałyby minimalne warunki formalne (kwalifikacje i liczebność kadry nauczającej, minimalne wymagania stawiane studentom przy rekrutacji, charakter prac dyplomowych, minimalna liczba przedmiotów, minimalna długość programu liczona w semestrach, maksymalna liczebność grup zajęciowych, infrastruktura, minimalne wymagania formalne odnośnie egzaminów semestralnych i końcowych). Ustanowienie standardów oraz ich modyfikacje powinno odbywać się z udziałem przedstawicieli uczelni.

II. Standardy nauczania według obowiązującej ustawy o szkolnictwie wyższym

1. Dotychczasowe doświadczenie akredytacji środowiskowej i państwowej wskazuje, że pewne formy standardów nauczania, sformułowanych i przyjętych przez środowisko akademickie, są pożyteczne dla zagwarantowania właściwego poziomu kształcenia i porównywalności dyplomów. Komisja zwraca jednak uwagę, że dotychczasowa koncepcja standardów nauczania, obejmujących listę przedmiotów, programy przedmiotów i ich wymiar godzinowy, nie jest zgodna z rekomendacjami OECD (*“Raport na temat polityki edukacyjnej w Polsce”, “Reviews of National Science and Technology Policy – Poland”* z 1995 r.), jak również opiniami wyrażonymi na konferencji *European University Association Convention of Higher Education Institutions* w Grazu w 2003 r.
2. Wskazane byłoby odchodzenie od zbyt dosłownej interpretacji zapisu obowiązującej ustawy o szkolnictwie wyższym mówiącego, że „*standardy nauczania dla poszczególnych kierunków studiów i poziomów kształcenia, uwzględniają sylwetkę absolwenta, ramowe treści nauczania dla poszczególnych przedmiotów, zarówno w grupie przedmiotów ogólnych, podstawowych, jak i kierunkowych*”. Większą uwagę należy przywiązywać do sylwetki absolwenta opisując wiedzę i umiejętności jakie powinien posiadać. W odniesieniu do różnego rodzaju przedmiotów wymienionych w ustawie należy rozróżnić wymagania prowadzenia przedmiotu przez uczelnię, zaliczania przez studenta oraz wykazania się przez niego wiedzą i umiejętnościami w zakresie ramowych treści nauczania. Standardy powinny również *expresis verbis* dopuszczać realizację ramowych treści nauczania w innych przedmiotach, niż wymienione w standardach. Elastyczność jest niezbędna, wobec rozwijającej się mobilności studentów, realizujących rozmaite przedmioty w uczelniach, w których programy studiów nie są skrepowane zarządzeniem polskich władz państwowych.
3. Komisja proponuje, aby zasady dotyczące wstępu na uzupełniające studia magisterskie dotyczyły jedynie wykazania się przez kandydatów posiadaniem stopnia licencjata oraz odpowiedniej wiedzy, a nie były formułowane jako wymagania zaliczenia konkretnych przedmiotów. Możliwość uzyskania na studiach uzupełniających kwalifikacji w innej dziedzinie niż podczas studiów licencjackich zdaje się być jednym z ważnych celów studiów wielostopniowych i jest korzystna dla młodzieży wobec szybkich zmian na rynku pracy.
4. Niezależnie od przyjętej koncepcji standardów nauczania, niezbędne jest wprowadzenie mechanizmów ich modernizacji. Uczelnie i/lub ich organizacje (np. KRASP) powinny mieć zagwarantowany udział w ich tworzeniu oraz możliwość inicjatywy w sprawie zmiany standardów. Wnioski w tej sprawie powinny mieć określoną procedurę i terminy rozpatrywania.